

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו שבת פרשת נשא תשע"ה לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף ל"ה

דרשת פרקי אבות

שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה, מגלים להם רז זה מעט מעט, ומרגילין אותן לענין זה בנחת, עד ששיגוהו וידעוהו ויעבדוהו מאהבה ע"כ.

ואם כן בתחלת העבודה, הסדר הוא לשמש את הרב על מנת לקבל פרס, ואין מלמדין אותן 'אלא' לעבוד מיראה וכדי לקבל שכר. אך ברבות הימים יש להתעלות ולהתחכם, לעשות האמת מפני שהוא אמת (רמב"ם שם א-ב). ומצינו בגמרא (פסחים כג.) שדרשו יהיו בהוייתן יהוא, והיינו ש'יהיו' משמעותו שהדבר ישאר בהוייתו ובמצבו כן לעולם. ועל כן הדגישו אל 'תהיו' כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס, היינו שהגם שמתחלה צריכין לעובדו שלא לשמה, אבל לא יהא נשאר במצבו זה כשיוגדל, אלא יתעלה לעבוד את קונו מאהבה.

*

ונראה בזה עוד, ולשלב הדברים לפרשתנו, הנה הכתוב אומר, ואיש את קדשיו לו יהיו, איש אשר יתן לכהן לו יהיה (ה-ז). וברש"י לפי שנאמרו מתנות כהונה ולויה, יכול יבואו ויטלו בזרוע, תלמוד לומר ואיש את קדשיו לו יהיו, מגיד שטובת הנאתן לבעלים. ומדרש אגדה, ואיש את קדשיו לו יהיו, מי שמעכב מעשרותיו ואינו נותן, לו יהיו המעשרות, סוף שאין שדהו עושה אלא אחד מעשרה שהיתה למודה לעשות (עיין תענית ט. תר"ה עשר). איש אשר יתן לכהן, מתנות הראויות לו. לו יהיה, ממון הרבה (ברכות סג.) ע"כ.

במשנה (אבות א-ב) על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים. והענין הוא כי רצה ה' לזכות את ישראל, שיוכל כל אחד להשלים את נפשו, ולעשות נחת רוח לקונו, ואין אדם מישראל שלא יוכל להתדבק על כל פנים באחד מעמודי העולם הללו ולהתעלות. וזהו הטעם שאמרו (תענית כה.) גבי רבי חנינא בן דוסא, דחזיא דביתהו בחלמא, עתידי צדיקי דאכלי אפתורא דדהבא דאית ליה תלת כרעי וכו' ע"ש. והיינו כי הצדיקים משלימין עצמן בכל השלשה עמודים, ועל כן הם מסובים לעתיד אפתורא דדהבא עם תלת כרעי.

*

ואמר התנא שוב, אנטיגנוס איש סוכו קיבל משמעון הצדיק. הוא היה אומר, אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס, אלא הוו כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס (שם א-א). ונראה לבאר מה שאמר אל 'תהיו' כעבדים וכו', ולא אמר אל תשמשו את הרב על מנת לקבל פרס. והוא על פי מה שכתב ברמב"ם (ה' תשובה יח.) כל העוסק בתורה כדי לקבל שכר או כדי שלא תגיע עליו פורענות, הרי זה עוסק שלא לשמה, וכל העוסק בה לא ליראה ולא לקבל שכר, אלא מפני אהבת אדון כל הארץ שצוה בה, הרי זה עוסק בה לשמה. ואמרו חכמים (פסחים ג.) לעולם יעסוק אדם בתורה ואפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה, לפיכך כשמלמדין את הקטנים ואת הנשים וכלל עמי הארץ, אין מלמדין אותן אלא לעבוד מיראה וכדי לקבל שכר, עד

הן ידוע גדול מצות צדקה, אשר עולם חסד יבנה, והיא אחת משלשה עמודי עולם, תורה עבודה וגמילות חסדים. וגודל שכרה מפורשת בתורה, כמו שנאמר (דברים טו-י) כי יהיה בך אביון מאחד אחיך באחד שעריך בארצך אשר ה' אלקיך נותן לך, לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ירך מאחיק האביון, כי פתוח תפתח את ירך לו, והעבט תעביטנו די מחסורו אשר יחסר לו וגו'. נתון תתן לו, ולא ירע לבבך בתתך לו, כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך בכל מעשיך ובכל משלח ירך. והבטחה זו היא בכל סוגי צדקה. ואמרו (גיטין ז) אם רואה אדם שמוזנותיו מצומצמים, יעשה מהן צדקה, וכל שכן כשהן מרובין ע"כ.

ויתירה על זה נאמרה במעשר, שזוכין בה לא רק לברכת ה' אלא לעשירות, וכדאיתא בגמרא (תענית ט) אמר רבי יוחנן מאי דכתיב (דברים יד-כב) עשר תעשר את כל תבואת זרעך, עשר בשביל שתתעשר. (ובתוספות שם בשם הספרי אין לי אלא תבואת זרעך שחייב מעשר, רבית ופרקמטיא וכל שאר רווחים מנין, תלמוד לומר את כל ע"ש). אשכחיה רבי יוחנן לינוקא דריש לקיש, אמר ליה אימא לי פסוקיך, אמר ליה עשר תעשר, אמר ליה ומאי עשר תעשר, אמר ליה עשר בשביל שתתעשר. אמר ליה מנא לך, אמר ליה זיל נסי. אמר ליה ומי שרי לנשויה להקדוש ברוך הוא, והכתיב (דברים ו-טו) לא תנסו את ה'. אמר ליה הכי אמר רבי הושעיא חוץ מזו, שנאמר (מלאכי ג-י) הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי, ובחונני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די. מאי עד בלי די, אמר רמי בר חמא אמר רב עד שיבלו שפתותיכם מלומר די ע"כ.

ולכאורה יש להבין דאם כן קרא זו בפרשתנו מיותר, איש אשר יתן לכהן לו יהיה ממון הרבה, הלא יש לנו על זה דרשה של עשר תעשר. ויש לומר דאיתא במשנה (אבות ג-ג) מסורת סייג לתורה, מעשרות סייג לעושר. ויש לומר המשך הדברים. כי הנה דרשה זו של עשר בשביל שתתעשר, זהו רק לפי הכתיב שהוא גם שייך ימנית לשון עושר, אבל לפי הקרי שהוא בשייך שמאלית, אי אפשר לדרוש ממנו עשר בשביל שתתעשר. וראיתי לפרש על דרך צחות מאמר הכתוב (בראשית יג-ט) אם השמאל ואימינה ואם הימין ואשמאילה, 'אם השמאל', שתהיה אצלך הנקודה של השייך של עשר תעשר, למעלה על צד השמאל, כלומר שתתן מעשרות מתבואתך, אז 'ואימינה', תהא מן השמים

הנקודה למעלה לצד הימין, שתזכה לעשירות. 'ואם הימין', שתשמור על העשירות שתהא לך לבדך, אז 'ואשמאילה', תשאר רק עם המעשר.

ואם כן דרשה זו של עשר תעשר תלויה בפלוגתא דתנאי (סוכה ד:) אי יש אם למקרא או יש אם למסורה, דלמאן דאמר יש אם למסורת, שהעיקר הוא כפי מה שנמסר לכתוב בתורה, יכולין לקרות בו בשייך ימנית, לדרוש עשר בשביל שתתעשר, אבל למאן דאמר יש אם למקרא, אנו קורין עשר תעשר בשייך שמאלית, ואין הכרח שיש בה עשירות. ולכן הקדים התנא מסורת סייג לתורה, שיש אם למסורת, ולכן מעשרות סייג לעושר, שאנו דורשין עשר תעשר, עשר בשביל שתתעשר. [שוב הראוני שכן כתוב בלחמי תודה דרוש לשבת תשובה, שנת תקע"א, דף עז:].

ומענה דרש זו של עשר בשביל שתתעשר אתיא רק למאן דאמר יש אם למסורת, אבל למאן דאמר יש אם למקרא אין לנו מקרא של עשר תעשר הכרח לברכת עשירות, ולדידיה צריכין לדרוש זאת מקרא זו, איש אשר יתן לכהן לו יהיה ממון הרבה, ודרש זו אתיא למאן דאמר יש אם למקרא.

*

ונראה עוד דאיתא בגמרא (ברכות לה:) בוא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים, דורות הראשונים היו מכניסין פירותיהם דרך טרקסמון כדי לחייבן במעשר, דורות האחרונים מכניסין פירותיהם דרך גגות וקרפיפות כדי לפטרן מן המעשר ע"כ. ובתורת משה בפרשתנו (כו.) כתב לפרש, דהיינו שאמר הכתוב, ואיש את קדשיו לו יהיו, פירוש שיוכל אדם לעשות בקדשיו אשר ראוי ליתן לכהן וללוי, אשר לו יהיו, שיכניס דרך גגין וקרפיפות ויהיו הפירות שלו. ואחר כך אמר הכתוב, איש אשר יתן לכהן, כלומר אף שהוא פטור מן התורה אפילו הכי יפריש ויתן לכהן, אז לו יהיה ממון הרבה, ע"ש בארוכה.

וביארנו בזה במקום אחר, כי דורות הראשונים אף שלא הוצרכו כלל להכניסן לבית, הכניסו דרך טרקסמון כדי לחייבן, דגדול המצווה ועושה (עבודה זרה ג). ודורות אחרונים, אף אם הוצרכו להכניסן לבית, הכניסו

את קדשיו לו יהיו, שיוכל לעשות בקדשיו אשר ראוי ליתן לכהן ולוי שיהיו לו, שיכניסם דרך גגות וקרפיות. ואם כן על זה אין הבטחה של עשר בשביל שתתעשר, שיזכה לעשירות, אבל עם כל זה, איש אשר יתן לכהן, לו יהיה ממון הרבה.

*

הכתוב אומר, והיה ראשיתך מצער ואחריתך ישגה מאד (איוב ח-ז). ונראה דהנה בתורת משה (שם) כתב, דהנה ודאי שהקב"ה אמר ובחונני נא בזאת, אפילו הכי לא נאה לישראל לומר ששכר המעשר הוא שיזכה לעשירות, דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא (קידושין ט.). וכבר ביאר הפלא"ה [פתיחה למסכת כתובות אות יג] זצ"ל הטעם, דכל העולם כולו ומלואו איננו מספיק לשלם שכר אפילו שיחה נאה בשביל איזה מצוה ע"כ. והנה קיצר בכוננו בביאור הדברים, ומהו השייכות לזה עם דברי הפלא"ה.

וביאורו הוא, כי דברי רבו הפלא"ה הובא גם כן בדרשותיו (לשבוטותא). וז"ל מ"ו הגאון החסיד בעל הפלא"ה ה' ישמרהו ויחיהו אמר, כי לשון על מנת לקבל פרס יצדק כך, דהנה כל חפצים לא ישוו בשכר מצוה אחת, אלא שלפעמים אדם קובע לו שכרו על דרך משל, הרגיל במצוה ופעם אחת מניחה מלעשותה מפני הפסד ממון מה, הנה גילה דעתו שלא עלתה שויית המצוה בעיניו אלא בכך וכך ולא יותר, שאילולי כן לא היה מניחה מפני הפסד הסך ההוא. והרי זה פרס לשון חלק ומחצה, ממה שהיה ראוי לו, כי אילו לא סיכל לקבוע לו שכרו, היה כל חפצי העולם הזה אינם כדאים נגד שכר אחד ממצותיו, גם כי בכלם עכ"ד מורי הגאון נ"י ודפח"ח.

וביאר שם דזהו שאמר בועז לרות, ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלימה מעם ה' אלקי ישראל אשר באת לחסות תחת כנפיו (רות ב-ג), כי הנה רות שהניחה מולדתה ובית אבותיה, והלכה אל עם אשר לא ידעה היא ואבותיה, ונפלו עליהם בעניותה, והיא היתה בת מלך, הרי בטוחים אנו שלא תעזוב שום מצוה עבור שום דבר מהעולם הזה, ולא תקבל שכרה בפרס, על כן אמר ותהי משכורתך שלימה דייקא ולא בפרס ע"כ. ואם כן הנותן מעשר בשביל שיתעשר, הוא קובע בזה שכר להמצוה ההוא, שהיא עשירות, ובודאי שיתן לו ה' זאת כמו שנאמר ובחונני נא

דרך גגות כדי לפוטן כי היכי דליהוי כאינו מצווה ועושה, ובאמת נתנו אחר זה מעשר. והטעם הוא, דהנה הא גדול המצווה ועושה, כתבו התוספות כי היצר הרע מתגבר על המצווה להחטיאו (עיין בעין יעקב שם תוד"ה גדול), ודורות הראשונים שהיה לבם כלב הארי, ראשונים כמלאכים (שבת קיב:), לא פחדו מנסיונות היצר הרע שמגביר עליהם עבודתו, עד שהיו אומרים ניזיל אפתחא דזונות ונכפייה ליצרין ונקבל אגרא (עבודה זרה יז:), ולכן היו מכניסין דרך טרקסמון כל פירותיהם, כדי שיהיו מצווים ועושים, ולא חששו על גירוי יצרם שמתגרה במצווה ועושה, כי גבורים היו לכבוש את יצרם. ודוד המלך ביקש מה', בחנני ה' ונסני צרפה כליותי ולבי (תהלים כו-ב).

אבל דורות האחרונים שהכוחות לעמוד נגד היצר חלושים, והנסיונות עצומות מאד, ואנו מתפללים אל תביאנו לידי נסיון, אין לנו רק להשמר ולעשות גדרים וסייגים שלא נבא לידי נסיון, וסחור סחור לכרמא לא תקרב אמרינן לנזירא (עבודה זרה יז:), וכמו שאמר הכתוב (תהלים א-א) אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים, ובדרך חטאים לא עמד, ובמושב לצים לא ישב, וברש"י מתוך שלא הלך לא עמד, ומתוך שלא עמד לא ישב ע"כ. על כן היו יראים להכניסם דרך טרקסמון, כי אז יהיו מצווים ועושים, ויתגבר יצרם, ואולי לא יעמדו בנסיון, על כן הכניסום דרך גגות וקרפיות כדי לפטרם מן המעשר, ובאינו מצווה ליכא גירוי היצר, ואז יהיה סמוך לבם ובטוח שיקיימו מצות מעשר כראוי. (עיין שמן ראש ח"י במדבר פב:).

והנה יש בזה מוסר השכל, איך היו שומרים על עצמם שלא יכנסו למצב של נסיון, שיתכן שיתגרה בהם יצרם, אף שהיה עולה זאת להם בהפסד ממון. כי מסתברא שברכה זו של עשר בשביל שתתעשר, זהו רק כאשר יש עליו חיוב תורה ליתן מעשר, והוא מצווה בעשר, אז יש לו שכרו של תורה שיתעשר. אבל המכניס דרך גגין וקרפיות שפטרה התורה ממעשרות, אין על זה ברכת העשירות (עיין פתחי תשובה יו"ד סימן רמו סק"ב), ואף על פי כן דורות האחרונים שחשו על נפשם שיתגבר עליהם יצרם למנוע ממעשר, הכניסו אותם דרך פטור, שלא יתגרה בהם יצרם, אם כי על ידי זה הפסידו ברכת התורה של עשירות.

ומכל מקום הודיע לנו כאן הכתוב, שעם כל זה לא יצאו בהפסד, כיון שכוננתם היתה רצויה לה', וזהו ואיש

בזאת, אבל קיצר בזה משכרו האמיתית, שכל חפצי העולם הזה לא די לשכרו.

והנה באמת יש בזה כאב עמוק, ואיך מצינו ידינו ורגלינו במתן שכרן של מצות, הרי בני אדם מוותרין על קיום מצוה גם בשביל טירחא קלה, או מניעת ריוח, ומכל שכן עבור הפסד ממון קצת, ואם כן נימא שנקבע שכרו על המצוה רק בדבר מועט, ובודאי דלא ניחא ליה למקום למימרינהו הכי. אך יש לומר דבר אמיתי להיות סניגורן של ישראל, כי הנה אנו רואין שאחר שקיים האדם מצוה, אפילו מצוה קלה ומכל שכן חמורה, אם יציע לו אחד שנותן לו הון רב לקנות ממנו המצוה ההוא ושכרה, אז גם אם יתן איש את כל הון באהבה בוז יבוזו לו, ולא יוותר על המצוה ההוא בעד כל הון דעלמא. הרי לנו עד כמה ישראל מחשיבין כל מצוה שעושין, שאין דבר בעולם שיהא ערכו שוה אצלו לערך המצוה שעשה. ובוה רואין עד כמה קובע האדם גודל הערך בשכר המצוה.

אך לפי זה תוגדל התמיהה, אם כן למה קודם עשיית המצוה מניחה האדם לפעמים מלעשותה גם עבור איזה פרוטות, הלא אנו רואין שמכיר גודל ערך חשיבות המצוה, שלא יתננה אחר זה בשביל כל הון דעלמא. אך הטעם בזה הוא, כי כח גירוי היצר הרע גדול מאוד, וקודם עשיית המצוה עומד יצרו ומפתהו, וכובל אותו בחבליו שלא יעשנו, והוא כאינו ברשותו כלל, אנת נורא ואנא בישראל (קידושין פא.), ומטעהו יצרו מדעתו. ואם כן מה שמוותר מתחלה על המצוה בשביל דבר פעוט, אין זה דעתו האמיתית, ואין זה מרצונו, אלא שאור שבעיסה מעכבהו. אבל אחר שכבר קיים המצוה, והיצר הרע כבר עזב אותו, והוא כעת ברשותו, אם ישאלו אותו כמה היא ערך המצוה הזאת בידך, אז יענה ויאמר דעתו האמיתית, שאם יתן אדם עבורו כל הון ביתו בוז יבוזו לו. ועל זה כווננו ואמרנו (סוטה ג.) שאין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות, כי לאמיתו מכיר גודל חשיבות המצוה, ומכל מקום עזבהו בשביל הנאה פעוטה.

[שוב ראיתי שורש הדברים בפנים יפות (פ' ראה) שכתב לבאר הכתוב, ולא ירע לבבך בתתך לו (דברים טו-י), דלכאורה האי בתתך לו הוא מיותר שכבר אמר נתן תתן. אך יבחין אדם במה שנתן צדקה כבר, ואם יבוא אדם להחזיר לו או אפילו בריוח למכור זה המצוה לא ימכור לו אפילו בסך רב, הרי מוכח מזה שלא היה זה אלא מהסתת היצר הרע קודם עשיית מצוה, אבל אם כבר עשה המצוה מחזקת אותו לעמוד בקדושתו, ועל זה אמר שלמה המלך ע"ה (שיר ה-ו) אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו, כי לא די שלא יקבל כל הממון למכור את שכר מצותו אלא יבוז מי ששאל ממנו בדבר זה, (וכן הוא בסוטה כא.). וזהו שאמר אל ירע לבבך בתתך לו, פירוש כשכבר נתן לו שוב לא יהיה פתחון פה ליצר הרע. ואפשר זה שאמר נתן תתן, שקודם נתינה יהיה בעיניך כאילו כבר נתתו ע"כ.]

וזה מוסר השכל להאדם, שיתבונן כאשר בא מצוה לידו, ויש לו נסיונות לקיימו, תחשוב לעצמך הלא למחר לא אוותר על המצוה הזאת ושכרו עבור כל הון, ואיך אני מניח זאת כעת עבור טירחא וממון וכו', והרי זה מופת חותך שרק היצר שבקרבו מונע אותו כעת מלעשות זאת, ואיזהו גבור הכובש את יצרו.

וזהו שאמר הכתוב, והיה ראשיתך מצער, אם תסתכל כמה חשוב להאדם היא ערך המצוה כאשר עומד בראשיתו, והיינו כאשר בא המצוה לפניו ועומד לקיימה, אז תהא ראשיתך מצער, כי אז היצר מכריחו, ויוותר על המצוה ויניחנו גם בשביל דבר פעוט. אבל יאחריתך ישגה מאד, אם נסתכל כמה חשוב היא המצוה אצל האדם באחרייתו, אחר שכבר התגבר על יצרו ועשהו, אז הערך ישגה מאד, אשר שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, אין בכל העולם שכר כזה שעבורו יוותר על המצוה למוסרו לאחרים. וככה נותן ה' שכרו להאדם, לפי מה שהמצוה שוה בעיניו באחרייתו. וזהו שאמרנו (ברכות יז.) כי הווי מפטרי רבנן מבי רב אמי אמרי ליה הכי, עולמך תראה בחייך, יאחרייתך לחיי העולם הבא וכו', שבעולם הבא תהא שכרך כפי מה שאתה מחשיב את המצוה לאחרייתך, אחר שקיימת אותו.

סעודה שלישית

את שמי על בני ישראל ואני אברכם (ו-כז). וצריך ביאור אומרנו ושמי את שמי, מהו הכוונה בזה. – ובמדרש (ב"ר מג-ח)

כה תברכו את בני ישראל אמור להם יברכך וגו' (ו-כג). ברש"י אמור להם, כמו זכור שמור ע"כ. ומסיים ושמו

מהיכן זכו ישראל לברכת כהנים, מאברהם, שנאמר (בראשית טו-ה) כה יהיה זרעך. ורבנן אמרי ממה שנאמר (שמות יט-ג) כה תאמר לבית יעקב ע"כ. וצריך ביאור הכוונה בזה. – גם להבין הטעם שברכת כהנים היא בנשיאת כפים דייקא (סוטה לח.). וגם מכוונים לעשות חמשה אורים בין האצבעות, לקיים הכתוב (שיר ב-ט) משגיח מן ה'חלונות ומציץ מן ה'חרכים (טור א"ח סימן קכח). ובודאי סודות רבות תלויין בזה.

ונראה דאיתא בגמרא (שבת ק"ט). בעי מיניה רבי מרבי ישמעאל ברבי יוסי, עשירים שבבבל במה הן זוכין, אמר ליה בשביל שמכבדין את התורה. ושבשאר ארצות במה הן זוכין, אמר ליה בשביל שמכבדין את השבת ע"כ. הרי לנו כי בזכות של כבוד שבת משפיע ה' עשירות. וכמו כן עבור כבוד התורה, והיינו לא רק לומדי התורה אשר עליהם אמר הקרא להדיא (משלי ג-ט) אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד, אלא גם המכבדים את התלמידי חכמים זוכין לעשירות. והנה שבת היא שמא דקודשא בריך הוא (זוה"ק ח"ב פח:), וכמו כן התורה כולה שמא דקודשא בריך הוא (שם ח"ג עח:). וזהו שאמר ושמנו את 'שמי' על בני ישראל, היינו שמירת כבוד שבת וכבוד התורה, ואז אני אברכם. וזהו שרמוז, כה תברכו את בני ישראל אמור להם, כמו זכור ושמור, שהברכות יחולו על ישראל כפי מה שהם זהירים בשבת, הן בשמירת שבת כהלכתה, והן בזכירת מחד בשביך לשבתך (ביצה טו.).

והנה במתן תורה נאמר, ותקרבוני אלי כל ראשי שבטיכם וזקניכם (דברים ה-ב), וברש"י (שם א-כב) אותה קריבה היתה הוגנת, ילדים מכבדים את הזקנים ושלחום לפניהם, וזקנים מכבדים את הראשים ללכת לפניהם ע"כ. הרי שכיבדו ישראל אז את הזקנים והראשים. ומשם זכו ישראל לברכת כהנים, שהוא גם כן בשביל שמכבדין את התורה. וזהו 'כה' תברכו את בני ישראל, כמה דאת אמר 'כה' תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל.

*

והענין בזה הוא, כי הנה המפרשים הקשו בהא דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא (קידושין ט:), דלכאורה הרי הקב"ה שומר את תורתו כדאיתא בירושלמי (ר"ה א-ג) ושמרו את משמרתני אני ה', אמר הקב"ה אני שומר מצותיה של תורה עיי"ש, ובתורה כתיב (דברים כד-ט) ביומו תתן

שכרו, ואיכא גם לאו דלא תלין פעולת שכיר (ויקרא יט-ג). ותירצו דשכר מצוה אינו מגיע להאדם מן הדין, יען כי יש טענת מי הקדימני ואשלם (איוב מא-ג), וכמבואר במד"ר (פרשת אמור כז-ב) מי מל לפני עד שלא נתתי לו בן, מי עשה לי מעקה עד שלא נתתי לו גג וכו' עיי"ש, אלא רק מצד חסדו של הקב"ה הוא משלם שכר לעושי מצוה. וכמו שאמר הכתוב (תהלים סב-ג) ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, אבל מצד הדין אינו מגיע לו, ולכן ליכא לאו דלא תלין.

ובספר ולאשר אמר (על עניני שבת אות ג) כתב, לפי מה דמבואר באור החיים (פרשת בראשית ד"ה כי בו שבת) לפרש מה שכתוב בעשרת הדברות (שמות כ"א), כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ (ולא כתיב בששת), דהכונה הוא כי בשעת הבריאה לא ברא ה' כח בעולם זולת לעמוד ששת ימים לבד, ועל ידי השבת שישראל שומרים נותנים כה להבריאה לעמוד עוד ששת ימים, וכן בכל שבת ושבת. ומיום שברא ה' את עולמו לא חסר דבר המעמיד צדיק יסוד עולם שהוא שומר שבת, ועל ידי זה הוא נותן כה להבריאה לעמוד עוד ששה ימים. ופירש בזה את דברי חז"ל דמי שמקדש את השבת ואומר ויכולו מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשי בראשית (שבת ק"ט:), כי באמת הוא מקיים את העולם, ואין לך שותף גדול מזה עיי"ש בדבריו הק'. [מובא בישמח משה פרשת יתרו ד"ה זכור, ובבני יששכר במאמרי השבתות ט-ג].

אם כן במי ששומר שבת כהלכתו, אשר על ידי זה נעשה שותף להקב"ה במעשי בראשית וכנ"ל, אם כן לא שייך לומר בו מי הקדימני ואשלם, דהרי גם בעצם הבריאה הוא נעשה שותף, ממילא מגיע לו שכר מצוה מצד הדין, וצריך לשלם לו שכר גם בעולם הזה. וזהו הרמז ביומו תתן שכרו ר"ת שב"ת, דעל ידי שמירת שבת כהלכתו מגיע לו שכרו גם ביומו, דהיינו בעולם הזה ע"כ. ולכן שפיר אמרו דעשירים שבשאר ארצות זוכין בזכות שמכבדין את השבת.

ועל דרך זה הוא גם כן בתורה, דהרי אמרו חז"ל (שבת פח:). אמר ריש לקיש מאי דכתיב (בראשית א-לא) ויהי ערב ויהי בוקר יום הששי, ה"א יתירה למה לי [מאי שנא דכתיב ה' ביום גמר מעשה בראשית], מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית ואמר להם, אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו

ואיתא בגמרא (מנחות כט:): כי ביה ה' צור עולמים (ישעיה כו-ד), עולם הזה נברא בה"א ועולם הבא ביו"ד ע"ש. ואם כן כדי להגיע לחלקנו בעולם הבא שנברא ביו"ד, צריכין אנו לדרך בעולם הזה שנברא בה"א, ושפיר מגיע לנו גם ברכות עולם הזה, שכל זה היא הכנה להבית בעולם הבא. ועל כן בשעה שמברכין את ישראל מגביהין הכהנים את שני ידיהם, שהם עשר אצבעות, לרמז על עולם הבא שנברא ביו"ד, ויש לה חמשת חרכים שהיא מכוון נגד עולם הזה שנברא בה"א, ולהורות בא שהגם שעשו נטל העולם הזה לחלקו, מכל מקום מגיע גם לנו מברכות העולם הזה, שכולם הוי הכנה להגיע לחלקנו בעולם הבא.

*

אמנם יש לומר עוד בטעמא שמגיע לנו ברכות העולם הזה, אף שנטלו עשו בחלקו. והוא כי השפעת השפע בעולם יורדת על ידי מזלות וכוכבים השולטים על טבעי העולם, ושפע זו קיבל עשו, אמנם מצינו באברהם שאמר לה', הן לי לא נתת זרע, הנה בן ביתי יורש אותי. והנה דבר ה' אליו לאמר, לא יירשך זה כי אם אשר יצא ממעיך הוא יירשך. ויוצא אותו החוצה ויאמר הבט נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספור אותם, ויאמר לו כה יהיה זרעך (בראשית טו-ג). וברש"י הוציאו מחללו של עולם והגביהו למעלה מן הכוכבים, וזהו לשון הבטה, מלמעלה למטה. ואמר לו צא מאיצטגנונית שלך שראית במזלות שאינך עתיד להעמיד בן, אברם אין לו בן אבל אברהם יש לו בן, ואין מזל לישראל (שבת קנז). ואם כן כלל ישראל אינם תחת השפעת המזלות, אלא הם נוטלים חלקם מאת ה' עצמו, אשר לזה אין לעשו שום שייכות, ושפיר ראויין ישראל לברכת כהנים, יברכך ה' בממון. וזהו שאמרו מהיכן זכו ישראל לברכת כהנים, מאברהם, שהוציאו ה' חוץ לחללו של עולם, ואמר לו 'כה' יהיה זרעך, שאין מזל לישראל, ועל כן הם יכולים לקבל גם ברכות עולם הזה. וסיים ושמו את שמי על בני ישראל, שהשפעתם היא משמי, ולא מכוכבים ומזלות, ולכן ואני אברכם.

ובוהו [הששי משמע הששי המיוחד במקום אחר, ויהי ערב ויהי בקר של גמר בראשית תלוי ביום הששי, והוא ששי בסיון, שנתנה בו תורה] ע"כ. אם כן בקבלת התורה נעשו ישראל שותפין להבריאה, ולא שייך מי הקדימני ואשלם, ולכן שפיר זכו לברכת כהנים ממתן תורה שנאמר כה תאמר לבית יעקב.

*

ובאופן אחר קצת יש לומר, דהנה יעקב ועשו חלקו את נחלת עולם הזה ועולם הבא, ונטל עשו לחלקו עולם הזה ויעקב עולם הבא (תנא דבי אליהו זוטא יט). ואם כן איך יכולים ישראל לזכות לברכות עולם הזה, הלא היא חלקו של עשו. אך מבואר בבני יששכר (שבת ח"ז) דהרב מהר"ש פרימו תירץ, להיות תנאי התנה הקב"ה עם מעשה בראשית אם יקבלו ישראל התורה מוטב ואם לאו אחזיר אתכם לתהו ובהו, נמצא ישראל שקבלו את התורה הצילו את כל העולם שהיה עומד אז בסכנה גדולה, והוה כהציל מזוטו של ים ומשלוליתו של נהר דהוא שלו (בבא מציעא כד.), ואם כן הגם שהעולם הזה היה שייך לעשו, כיון דהיה העולם בסכנה גדולה וישראל הצילוה, הרי עולם הזה גם כן שלהם ע"כ. ושפיר מובן דעל ידי שבת ומתן תורה אנו זוכין להתברך גם בעולם הזה.

*

והנה מצינו עוד תירוץ על קושיא זו, והוא בישמח משה (פ' בלק על הפסוק מן ארם) דאיתא בגמרא (בבא בתרא סד.) מכר בית ושייר חצר, אין צריך הלוקח לקנות לו דרך, דמוכר בעין יפה מוכר, ומסתמא מכר עם הדרך. ואם כן כאשר קנו ישראל עולם הבא שהיא הבית והטרקלין, ממילא דיש להם דרך בזה העולם שהיא החצר והפרוודור להגיע לבית ולטרקלין. ולכן שפיר מגיע לנו גם טובות עולם הזה, כי לפי מה שיוגדל רכושו והונו, קונה לו בית בעולם הבא ביתר שאת ויתר עז ע"ש.

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' יצחק יעקב כייס הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו למול טוב	מוה"ר ר' אפרים יצחק היללמאן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בנו למול טוב	מוה"ר ר' ישעיה ליכטמאן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בנו החתן אהרן מרדכי נ"י למול טוב
מוה"ר ר' ישראל באדאנסקי הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בתגלחת בנו למול טוב	מוה"ר ר' יעקב יוסף וויינגארטן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' אברהם יואל פראמאויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב